

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאט

לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

יט' שבט תשע"ט 1258 (שנה כד')

נושא השבוע: נטילת ידיים (ב)

ההפטרה: "בשנת מות" (ישעיה ו')

פרשת יתרו

"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (יט,ו)

אומר ה"בן איש חי" זצוק"ל: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" עם ישראל הוא חשוב ויקר. ואם נשאל ומה כה יקר בעם ישראל, הלא ישנם רבבות מלאכים ושרפים קדושים וזכים? אלא התשובה "גוי קדוש" – המלאכים הם רוחניים ואין פלא בקדושתם, אבל היהודים הם "גוי" היינו קרוצי חומר בשר ודם, בעלי גוף ויצר, ולמרות זאת הריהם קדושים בעצם עבודתם העצמית ויגיעתם הרבה בקיימם את התורה והמצוות למרות תחבולותיו של היצר הרע בכל יום ויום, על כן יקרים הם וחביבים לפניו יתברך.

"אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (כ,ב)

אומר ה"שפת אמת" כתוב במכילתא: על מנת כן הוצאתיך שתקבלו מלכות שמים. הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים מבית עבדים על מנת שיעבדו אותו ויקבלו על עצמם את עול מלכותו, ועל זה נאמר: "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", ולכן ככל שאדם מרבה לעסוק יותר בתורה הריהו נעשה בבחינת "יוצא ממצרים" כי הוא יוצא מה"מצרים" הכובלים אותו לשעבוד החומר ונדיה בן חורין משוחרר ממאסר יצריו ותאוותיו שהופכות אותו למלך.

"זכור את יום השבת לקדשו" (יב,ב)

"השבת" – הכוונה לעולם הבא, יום שכולו שבת, ומי שטרח בעולם הזה שנמשל לימות החול, "יאכל בשבת" ויזכה להתענג על ה' לעתיד לבוא.

וזה שנאמר: "זכור את יום השבת" – אם תשים לנגד עיניך את הידיעה שעתידי אתה לנחול את העולם הבא, ותשתדל "לקדשו" – ותקיים יותר ויותר מצוות ומעשים טובים תזכה לשכר רב ועצום ולהשלים את ייעודך בעולם הזה ותזכה לעתיד לבוא להנות מזיו השכינה.

הקפדה על נטילת ידיים גם בבית האסורים

מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים והיה רבי יהושע הגרסי משרתו, ובכל יום היה מביא לו לבית האסורים מים ומזון כשהמים היו במידה מוגבלת.

יום אחד עצר שומר בית האסורים את רבי יהושע ושפך חצי מהמים שהביא לרבי עקיבא באומרו שמא אתה צריך מים מרובים כל כך לחפור מנהרה כדי שרבי עקיבא יברח מהכלא.

וכשבא באיחור אצל רבי עקיבא אמר לו רבי עקיבא: "יודע אתה שזקן אני וחיי תלויים בחייך".

סיפר לו רבי יהושע את כל אשר קרה עימו, אמר לו רבי עקיבא: "תן לי מים ואטול ידי".

אמר לו רבי יהושע: "אין כאן מספיק מים כדי לשתות ואתה רוצה להשתמש בהם לנטילת ידיים?",

השיב לו רבי עקיבא: "מה אעשה שאם לא אטול ידי אתחייב מיתה [כמארז חז"ל בגמ' סוטה ד:] ומוטב שאמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חברי".

ולא טעם כלום עד שלא הביא לו מים ונטל ידיו לסעודת לחם.

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * **שעון חורף** * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:43-8:42

כניסת שבת: 4:48 יציאת שבת: 5:40 יציאת שבת: 6:14

היד עד למקום שנטילים אותה (פסקי תשובות שם ס"ג, הלכה כדורה ס"ד).

חציצה בנטילת ידיים

ד. צריך להיזהר מחציצה בידי בזמן נטילת ידיים (ש"ע אורח סי' קס"א ס"א) לכן לכתחילה ראוי שיעיין בידי קודם הנטילה לראות שאין עליהן חציצה כגון: לכלוכים דבוקים וכדו' (משנ"צ ס"ק א).

ה. צריך להסיר את הטבעת מעל אצבעו בשעת נטילת ידיים (ש"ע סי' קס"א ס"ג) אמנם:

לגברים: אם אין דרכו להסיר את הטבעת מעל אצבעו בשעת מלאכתו או בשעת רחצה וכיוצא בזה אזי דינו כאינו מקפיד והטבעת לא חוצצת לעניין נטילת ידיים אפילו שהיא מהודקת לאצבע (הלכה כדורה סי' קס"א ס"ד, וילקו"י סי' קס"א ס"ד).

לנשים: אם אין דרכה להסיר את הטבעת מעל אצבעה בעת לישת בצק וכדו' מותר לה ליטול ידיה עם הטבעת אפילו שהיא מהודקת לאצבע (הלכה כדורה לג"ד יוסף ס"ט, וילקו"י ס"ג).

ו. צבע חינה שנוהגות נשים מסוימות לצבוע ידיהם לפני חתונת קרובותיהן אינו חוצץ לנטילת ידיים (הילקוט יוסף שם ס"ד).

ז. צבע שנמצא על ידיהם של בעלי מלאכה שעוסקים בצבע כגון: צבעי, סופר סת"ם, מכונאי וכדו' מאחר והם מקפידים לנקותם בסיום העבודה בחומרי ניקוי מיוחדים אע"פ שבשעת עבודתם הם לא מקפידים על הצבע שעל ידיהם – הרי צבעים הללו חוצצים לנטילת ידיים, אפילו שרוצים לאכול בזמן העבודה (הלכה כדורה ס"ד, פסקי תשובות ס"ו).

צבע החוצץ הוא צבע שיש לו ממשות (ש"ע ס"ד) אבל אם אין ממשות של הצבע אלא רק נשאר מראה של הצבע אין בזה משום חציצה אף לבעלי האומנויות הנ"ל (משנה כדורה ס"ד פסקי תשובות שם, הלכה כדורה ס"ט).

ח. אם חלק מידי חבושה כתוצאה ממכה, פצע וכדו' [חבישה קבועה שלא כל רגע מוציאה] אינו צריך להסירה ויטול שאר אותה היד (ולקו"י ס"ה), וכן מי שידו האחת כולה חבושה או מגובסת ואוכל ביד השנייה חייב ליטול אותה לסעודה, ויברך "על נטילת ידיים" (ולקו"י ס"ו, הלכה כדורה ס"י) אע"פ שאינו אוכל אלא רק ביד אחת (ולקו"י ס"י).

כלי הנטילה

ט. אין נוטלים ידיים בברז (ש"ע סי' קט"ז) אלא בכלי שמסוגל להכיל רביעית (ש"ע ס"א) [לספרדים-81 סמ"ק מים ולאשכנזים-86 סמ"ק] (הלכה כדורה סי' קט"ז, פסקי תשובות סי' קט"ז).

הסבר: יסוד חובת נטילת ידיים חל על הכוהנים כדי לטהר ידיהם לפני שעוסקים בקודש (ערוכין כא, שנת יד): ולמדו רבנן שצריך כלי לנטילה כמו שכתוב ב"מי חטאת" "מים חיים אל כלי", ולכן הכוהנים שהיו נכנסים לעבוד בקודש הערו על ידיהם ורגליהם מים מכלי, וכן מובא בגמרא (תניא כז.) בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על האדם, ובימינו שולחנו של אדם מכפר עליו. וכמו שקודם עבודת המזבח היה צריך הכהן לקדש ידיו ע"י כלי כך הוא הדין כאן לגבנו (טור כ"ז סי' קט"ז ס"א, וילקו"י יוסף ח"ג סי' קט"ז ס"א וס"ק א).

י. הכלי לנטילת ידיים יכול להיות עשוי מכל חומר קשיח (ש"ע ס"א) בין מעץ, זכוכית, אבן, חרס וכדו' (הלכה כדורה ס"ב).

יא. מותר מעיקר הדין להשתמש בכוסות חד פעמיים [בין של שתיה חמה בין של קרה] לנטילת ידיים אף על פי שדרך העולם להשתמש בכלים אלו רק באופן חד פעמי, מ"מ נחשבים לכלי לעניין נטילת ידיים ובפרט אם אין לו כלי אחר אלא כלי כזה שרשאי להשתמש בו לנטילת ידיים (הלכה כדורה סי' קט"ז ס"ג, וילקו"י סי' קט"ז ס"ט).

אבל אין ליטול ידיים משקית ניילון [מלא מים] אפילו בשעת הדחק (הילקו"י שם, ש"ת אור לאין לגר"צ אבא שאול פ"א ס"ו, פסקי תשובות סי' קט"ז ס"ד).

יב. אם אין לו כלי ליטול ידיו יפרוס מפה על ידיו או יעטפם בכפפות ויאכל כדין אדם שאין לו מים וע"פ הכללים המובאים בהלכה ג. (ולקו"י סי' קט"ז ס"ט).

אבל לא מועיל ליטול מהברז אפילו בשעת הדחק (הלכה כדורה סי' קט"ז ס"ד).

יג. כלי לנטילה שהוא מנוקב, והנוקב בחלק התחתון של הכלי שבו מצויים המים (ש"ע אורח סי' קט"ז ס"ד) קטן ס"א) והוא בגודל כזה שהמים נוטים מן הכלי טיפה אחר טיפה, הכלי פסול מלשמש ככלי לנטילת ידיים (משנ"צ ס"ק א, כה"ס ס"ק ח).

יד. מותר מעיקר הדין ליטול ידיו מכלי שנשבר מלמעלה כל זמן שהכלי מכיל "רביעית" [לספרדים-81 סמ"ק ולאשכנזים-86 סמ"ק] מים וגם יכול לעמוד מאילו בלי שישמכוהו על איזה דבר וגם שלא נפסד מצורת הכלי (ש"ע סי' קט"ז ס"ג) ואז מותר לברך בשם ומלכות "על נטילת ידיים" בכלי זה.

מכל מקום לכתחילה טוב להחמיר שיהיה הכלי שלם לגמרי (הלכה כדורה ס"א, פסקי תשובות סי' קט"ז ס"ד).

אברך מארגן לימוד פעמים בשבוע באזור אשדוד בנושא: דרכי המסורה, לשון הקודש ודקדוק של קדמונו לפרטים חרב דוד 054-7222415

משרדי "האיחוד" טל': 08-8644452 *לא לעיין בתפילה* דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com

מעשה שהיה

אופנים חשמליים

שמי אבי, אני בן 13 ומתגורר בפתח תקוה. בפסח לפני כשנתיים ביקשתי מהורי לקנות לי לאפיקומן אופניים חשמליים. הורי סרבו ואמרו כי מדובר בכלי מסוכן מאד.

אמרתי להם כי יש בשכונתנו כמה חברים בגילי שרוכבים על אופניים חשמליים והם התקשו להאמין. נקבתי בשמותיהם והייתי בטוח שברגע שיבינו שאני לא היחיד הם יסכימו. הם שמעו ובררו אך נשאר עומדתם ולא הסכימו. הייתי מאד ממורמר ואמרתי: "הנה הבאתי לכם שמות והוכחות כפי שביקשתם, והיה ברור שלאחר שתבררו אצל הוריהם תסכימו לקנות לי", "אולי לך זה היה ברור אך לא לנו, קשה לנו להאמין שיש הורים שמסכימים לסכן את חי ילדיהם". התחלתי לבכות "למה ההורים של חברים שלי מרשים להם ואתם לא?" והוספתי כל מיני משפטים שנועדו ללחוץ עליהם כדי שיקנו לי את האופניים.

כשאני מחליט משהו אני לא מוותר, אך אבי אמר: "אנחנו לא נכנס לוויכוח, זו ההחלטה שלנו! ואם אתה חושב שאיננו עומדים בהבטחה אולי תשקול לחפש הורים אחרים", וכך נשארתי בלי האופניים שכל כך חלמתי עליהם. חלף זמן, עוד ועוד מחברי רכשו אופניים כאלה ואני הגברתי את הלחץ. בפסח שעבר לא יכלו הורי לעמוד בלחצים שלי והאופניים נרכשו, ואני הייתי ה"מאושר" באדם. אך זמן עד שהבנתי שהורי צדקו בהתנגדותם, זה קרה אחרי שמצאתי את עצמי נתקל ברכבים חונים, וגרוע מכך בילדים שלא ראו אותי או שאני לא ראיתי אותם.

בכל שבוע קרתה איזו תקרית, גם אצל חברי התרחשו תופעות דומות אך נמנענו מלספר כי ידענו מה תהינה התוצאות. לאחר חודשיים, בשעת צהרים, שמעתי דפיקות בדלת.

אימי פתחה ולפתע שמעתי אותה אומרת: "אבי שלי? לא יכול להיות!". התחלתי להקשיב, שמעתי אדם שאומר: "יש כמה עדויות שזה הוא ואנו רוצים שתגיעו לתחנת המשטרה".

אימי קראה לי, בפתח עמד שוטר במדים, נחרדתי, "אתה אביו?", "כן", "ולפני שבוע רכבת על אופניים?", "כן, כל יום אני רוכב על אופניים". "כן, אבל לפני שבוע גם הפלתי איש זקן וברחת". "זה לא נכון" השבתי. "מעניין, יש לנו עדויות שזה אתה". "אבל זה לא אני" התעקשתי, "אז מי זה?", "אין לי מושג, אני רק יודע שלא הפלתי שום זקן". "אין בעיה, תצטרף אלי בבקשה עם אימא, אבל לפני כן אני רוצה לראות את האופניים שלך".

התחלתי לבכות, אימי הובילה אותי למטה והשוטר צילם את האופניים מכל הכיוונים. לאחר מכן נסענו לתחנת המשטרה, חקרו אותי ושאלו אם אני יודע שמתחת לגיל 16 אסור לרכב על אופניים חשמליים, לאחר מכן ניסו לחקור אותי על הזקן שנפל אך אני אמרתי שאיני יודע במה מדובר. בשלב מסוים נותרתי לבד עם אימי בחדר: "אבי, אתה חייב לומר את האמת, אנחנו נתמודד עם זה, לא יעצרו אותך כי לא עוצרים ילד בגילך, אבל חבל שאתה לא מספר מה היה". "רגע, אימא את לא מאמינה לי?" שאלתי נדהם, אימא שתקה. "אימא, גם אם ישימו אותי בכלא ל-100 שנה אמשך לומר שלא הפלתי שום זקן". היא הביטה בי, וראיתי על פניה שהיא מאמינה לי. השוטר חזר, אימי אמרה לו: "בני מכחיש, אם יש לך עדויות, בבקשה תציג אותן, בינתיים אני חושבת שאנחנו יכולים ללכת הביתה". השוטר אמר: "אתם תלכו הביתה אבל לפני כן ארשום לבעלך דו"ח, הוא יקבל קנס 1,000 ₪ ו-8 נקודות ירשמו לחובתו".

"מה הקשר?" שאלה אימי. "זה החוק, ילד מתחת לגיל 16 שרוכב על אופנים חשמליים, אביו מקבל דו"ח, וזו רק ההתחלה, צפו לתביעה נזיקין מצד הזקן שנפצע, אתם מוחררים" אמר. נסענו הביתה ובדרך אימי התקשרה לאבי ויידעה אותו במצב. אבי ברר את הנושא ואכן התברר כי זהו החוק כשנער רוכב מתחת לגיל 16 על אופניים חשמליים. אבי פנה לעורך הדין שאמר כי מאחר והשוטר לא תפס אותי רוכב על אופנים הוא לא יכול לרשום דו"ח ובאשר

פינת ההלכה

הלכות נטילת ידיים לסעודת פת [ב]

א. מצוה מדברי חכמים [מדרבנן] ליטול ידיים בכלי עם מים לפני הסעודה שאוכל בה לחם (ש"ע אורח סי' קנח ס"א וכה"ח ס"ק ג וסי' קנט ס"א) ומצוה לשמוע לדברי חכמים (כה"ח ס"א).

וצריך להיזהר מאוד בנטילת ידיים, שכל המזלזל בנטילת ידיים חייב בנידוי (גמ' ערוות פ"ה מ"ו) ובא לידי עניות (גמ' שבת ס"ג) ונעקר ח"ו מן העולם (גמ' סוטה ז' (ש"ע ס"ט) .

החייבים במצווה [המשך]

ב. אם היה בדרך ורוצה לעצור ולאכול סעודה עם פת ואין לו מים לנטילת ידיים במקום הימצאו הרי :

* **כשהולך ברגל** - אם אין מים מצויים בריחוק יותר מ-4 מילים (כ-4 ק"מ) בדרך הילוכו קדימה או לאחוריו בריחוק יותר מ-1 מיל (כ-1 ק"מ), אינו חייב לחזור אחר מים לנטילת ידיים ויכול לכוון ידיו במפה או בכפפות ויאכל את הלחם (ללא נטילת ידיים וברכתה) (ש"ע סי' קסג ס"א, הלכה כדורה לגר"ד יוסף ח"א סי' קסג ס"ב), אבל פחות ממרחקים אלו צריך לחזור אחר מים לנטילת ידיים (ס"א).

* **כשנוסע במכונית פרטית שלו** - אם אין מים מצויים במרחק של זמן נסיעה יותר מ-72 דקות [זמן הילוך 4 מילים] בדרך נסיעתו קדימה או לאחוריו במרחק של זמן נסיעה יותר מ-18 דקות [זמן הילוך 1 מיל] אינו חייב לחזור אחר מים לנטילת ידיים ויכול לכוון ידיו במפה או בכפפות ויאכל את הלחם (ללא נטילת ידיים וברכתה) (הלכה כדורה לגאון דוד יוסף סי' קסג ס"א, שו"ת פסקי תשובות לגר"ש רבינוביץ סי' קסג ס"א ע"פ בלח"ל ד"ה "כדחוק" במשנה כדורה להפך חיים סי' קסג).

[מי שאין לו מכונית פרטית אינו חייב לנסוע בתחבורה ציבורית כדי להגיע למקום מים] (פסקי תשובות ס"א).

* **כשנוסע בתחבורה ציבורית** - אינו חייב לרדת מהאוטובוס בכדי לחפש מים ואפילו שלא יפסיד מזמנו 72 דקות, מ"מ יפסיד דמי נסיעה (פסקי תשובות ס"א ס"ב ס"ק 18). [בד"כ בנסיעות ארוכות הנהג עוצר להפסקה במקום שיש מים ושירותים ועדיף לחכות לזמן זה]

* **אם מתיירא לנסות מנתיב נסיעתו משום חשש סכנות דרכים** [כגון: שנמצא במקום בשל אוכלוסייה עוינת] אין חייב לחפש מים ואפילו שיוודע שיש שם מים במרחק נסיעה של 18 דקות (פסקי תשובות ס"א), והמחמיר שלא לאכול עד שיגיע למקום שיש מים תבוא עליו ברכה [שלא באזור הסכנה] (הלכה כדורה סי' קסג ס"א).

ג. במקום שהותר לו לאכול על ידי כריכת ידיו במפה או בלבישת כפפות [כאמור בסעיף הקודם] צריך לכוון את שתי ידיו במפה או שילבש כפפות על שתי ידיו ואין די בכך שיכסה יד אחת ויאכל רק באמצעות אותה יד (ובלח"ל "ידיו במפה" סי' קסג למשנ"ב דעת ש"ע, כה"ח סי' קסג ס"א ו, ט, הלכה כדורה לגאון דוד יוסף סי' קסג ס"ד) ואמנם להרמ"א סי' קסג ס"א משמע שמשפיק לעצמו רק את היד שאוכל איתה מ"מ כדאור הלכה במשנה כדורה נשאר בלתי עיון עליו וכן גם האחרונים פסקו עליו, פסקי תשובות לגר"ש רבינוביץ סי' קסג ס"א, וצריך לכסות את כל כף